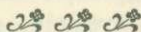

jól el tudták az erre vonatkozó tárgyakat rejteni. Kerestük ebben a tekintetben legalább a hyloservin és ehhez hasonló óvszerek kiállítását, de erre sem akadtunk reá, mert vagy nincs, vagy legalább lehetőleg szerényen huzódik meg valahol.

A kiállítás tervezetében volt az erdő- és mezőgazdaságnak is külön osztálya. Ez teljesen elmaradt s ezt természetesen is tartjuk. Mint a vadászat függeléke, egy nemzet sem kívánta bemutatni mező- és erdőgazdaságát, még a kiállítást rendező Ausztria sem. Nem is lehetett volna az erdőgazdaságnak ott más szerepe, mint éppen károsodásait bemutatni, de ezzel mintegy ünneprontó lett volna s ily értelmű bemutatkozásából a kiállítás rendezői valószínűleg nem kértek volna.

Ezek a pártatlan közgazdasági szempontból tett megjegyzések azonban nem változtatnak azon, hogy a rajongó vadászember, aki kedvelt multságáért él-hal és a testedző nemes foglalkozás kedvéért szívesen ringatódzik közgazdasági tekintetből illuziókban, igen sok szépet és érdekeset lát a bécsi kiállításon, amely a megtekintésre mindenképen érdemes.

Dalmáciai erdei munkások római emlékei időszámításunk első századából.

Irta: Téglás Gábor.

A Traján-oszlop képsorozataiból jól ismerjük az előrehaladó légionáriusok erdőirtásait. Bizonyos, hogy e külön bemutatást érdemlő képek szerint a római hadsereg bevala rendezve az erdőértékesítés műszaki szolgálatára s a modern hadsereg *pionierjainak* megfelelő csapatok rendszeresen ki valának képezve az erdőhasználat műfogásaiban s a fadöntéstől a megmunkálás minden ágában otthonosak valának. A más alkalommal bemutatandó hadjárati példák mellett azonban békeidőben is csakugy továbbfolyt ez a kiképzés és gyakorlatozás. Erről a hadsereg sirkövei szolgáltatják a legmeggyőzőbb dokumentumokat. Akárhányszor t. i. az illető katona rangját, alkalmaztatását nem a szövegben örökíték meg, hanem képes ábrázolással tárják elének.

Igy a Pettaunál, Prágerhof szomszédságában állott *Poetovio*-nál egy lovassági zászlótartó (*vexillifer equestris*) ebbeli minőségét az illetőnek lovasképén ábrázolák. A lovas t. i. jobbában zászlót lenget, s abban ezen betűcsoport:

VEX = vex(illifer)

EQ = eq(uestris)

olvasható. (*Corpus Inscriptionum Latinarum* III. 4061). Az ilyen szolgálati minőséget Aquileiában a légió IIII Flavia nyugalmazott aquiliferének sarköve két oldalán szintén a zászlós képre vésett rangjelző betűk fejezik ki, ilyen formán:

EX

AQVIL(ifer)

Ilyen képes ábrázolások őrizték meg a dalmáciai Burnum légió táborában, Zárától (Zader) keletre a leg(io) XI C(laudia) két erdei munkára alkalmazott katonájának emlékét. Ezeket a knini horvát régészegylet muzeumában (Hrvatsko stari navsko društvo Kninu) őrzött s a Kállay Bénéjmin nevét megőrkítő serajevói muzeumnak Hoernes Móricz szerkesztésében megjelenő kiadványai¹⁾ VII-ik kötetében Patsch Károlytól olvasható értékes tanulmányából be is mutathatjuk.

A légió XI. Claudia időszámításunk első századának utolsó negyedében már elhagyta Dalmáciát s az aldunai őrvonalat mind hevesebben ostromló (Silistra) dákok ellen Durostorumba helyeztetvén el, sarkövei kiállításukkal, stilusukkal mind az első századot képviselik s ennyiben is megérdemlik a bemutatást.

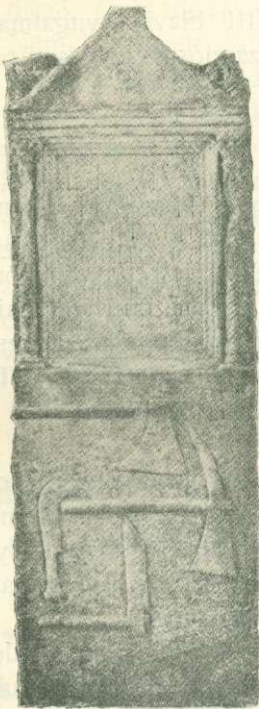
Az egyik így szól: L(ucius) Flavius L(uci) f(ilius) Fabia Valens Heraclea mil(es) leg(ionis) XI C(laudiae) p(iae) f(idelis) centuria Jul(iae) Prisci an(norum) XLII stip(endiorum) XXII (Centuria) Julia Prisci h(eres) f(aciendum) clusraet, L Flavius Vaters, tehát Heracleából (Sentica) maczedoniai városból való s a leg. XI Cl. piaef(idelis)-ben Julius Priscus centuriájában szolgálva, 42 éves korában,

¹⁾ Wissenschaftliche Mittheilungen aus Bosnien und der Hercegovina. Herausgegeben vom bosnisch-hercegovinischen Landesmuseum in Sarajevo. Redigirt von Dr. Moritz Hoernes. Siebenter Band mit 3 Tafeln und 305 Abbildungen im Text. Wien 1900. In Commission bei Carl Gerolds Sohn, Dr. Carl Patsch: Archaeologisch-epigraphische Untersuchungen zur Geschichte der römischen Provinzen Dalmatiens. IV. Theil.

22-ik szolgálati évében halt el. Emlékét szokatlan módon az örököséül kijelölt centuria (század) készítette.

Az emlék készítettői azután a diszes kiállítású sirkő alján alkalmaztatását eme négy szerszámmal: t. i. bárddal (ascia), alatta

1. ábra.

2. ábra.

a csákányfejszével (Kreuzhaue), a hasító késsel (Kliebmesser) s balra a kaczorral (Hippe) jelölték meg. (1. ábra.)

Még jellemzőbb a katonai erdőlő osztály mivoltára a másik, bár egyszerűbb és töredékesen ránk maradt sirkő.¹⁾ (Lásd 2. ábra.) Lucius²⁾

¹⁾ Wissenschaftliche Mittheilungen aus Bosnien und der Hercegovina. VII. 1890. 75. I. Fig. 46.

²⁾ Ugyanott 76. I. Fig. 47.

Men(enia) Ve(rus¹) Feltr(ia) mil(es) leg(ionis) Cl(audiae) p(iae) f(idelis) stip(endiorum) XVI h(eres) p(osunt). Az illető tehát Feltriából, illetőleg Feltrisből (a Tiberis mellett, hol Holtumna etruszk isten-asszony temploma pompázott) (l. a Corpus V. 196. lap) származott. Ennek sirirata alatt három jellemző erdőlő és faértékesítő szerszám van kivésve, úgy mint: a fadóntó fejsze, könyökvas a derékszőg mérésére és a hatalmas ácsfuró. Mindezen szerszámok a limes germanicus ásatásaiból is gyakoriak. Így Homburg von der Höhe mellett, a hires Saalburg limes castellumból Jacobi ascíát (Das Römercastell Saalburg bei Homburg vor der Höhe 206. I. Taf. XXXIII. Fig. 11, 13, 14), szekercze fejszét (dolubra 206, 218 I. Fig. 32 u. 1), hasító szekerczét (209. I. Fig. 28 u. 23, 24, 213. I.), kaczrot (206. I. Fig. 27 u. 4 Taf. XXXIII. u. 17, 207. I.) és furót (209. I.) is közölt. A bemutatott L. Flavius Valens és L. Verus, tehát a *fabri lignorii* csapatához tartozának, minthogy a had-sereg az ilyen hidépítésnél, várak emelésénél nélkülözhetetlen²) munkákra így gyakorlá be és biztosítá a munkáskezet s a kőmunkásoknak: a *faber marmoris*-oknak képét is birjuk ugyancsak Burnumból.

Ezek az erdőlő, csiszoló szerszámok egyuttal kézzelfogható hirnőkei a Krisztus utáni első században a Zenggtől be Bihac felé még teljes virulásukban állott erdőségeknek is. Burnum környéke ma kopár sziklák nál egyebet nem mutat, holott a légio XI. Claudia legénységének egy részét ott *erdőmunkákra* használhatták időszámításunk első századának derekán. A knini kerületbe tartozó Vedropoljeról Kninben, a francziskánusoknál egy 1890. év október havában előkerült érdekes határigazító emlékkő látható, mely az itt díszlett *Quercus robur* tenyészetnek érdekes hirmondója. Augustianus Bellicus tartományi pénzügyigazgató: proc(urator) Aug(usti) ugyanis a légio rétjei és a flavius marcianusiak *Roburetum* nevű tölgyese közé illeszté a határjelt. (Inte)r (p)rata leg(ionis) (e)t fines Roburete Fla(vii) Marc(ianis) per Augustianum Bellicum pro(curatorem) Aug(usti).³)

¹) Wissenschaftliche Mittheilungen aus Bosnien und der Hereegovina. VII. 1890. 76. I. Fig. 47.

²) Marquart-Domaszewski: Römische Staatsverwaltung II. 553. I.

³) Corpus Inscriptorum Latinorum. III. suppl. p. 2167 u. 13250.

Kétségtelen tehát, hogy a rómaiak még terjedelmes és *Roburetus*-nak nevezett tölgyeseket találtak a dalmát partok s Bosznia-Herczegovina szikláin s a későbbi nemzedékek terhére esik a karsztosodásnak ma ott oly lehangoló sivársága.

Ez a *Roburetus* erdőnév eszünkbe juttatja a mi népies neveink tömegét is. Ilyenek a *Makkos* nevek: *Makkos* tanya Nyirbogdányban, Szabolcs vm., bogdányi j., és *Őrszentmiklós* Pestpilissoltkiskun vm., váczy j.; *Makkod* t. Nádudvaron, Hajdu vm., hajduszoboszlói j.; *Makkoshát* p. Ujkigyóson, Békés vm., békéscsabai j.; *Makkoshetye* kisközség, Sopron vm., csepregi j.; *Makkosjánosi* kisközség, Bereg vm., tiszaháti j.; *Makkoskert*, kertészlak Kiszántón, Bihar vm., mezőkeresztesi j.; *Makkostag* tanya Kóny, Győr vm., Kősziget, csallóközi j.

Ilyen a *Tölgyes* is. Tölgyes kisközség, Hont vm., szobi j.; majd Szatmár vm., nagysomkuti j.; Vas vm., muraszombati j.; Tölgyes t. Gégényben, Szabolcs vm., nyirbogdányi j.; Tölgyes dülő *Iza*, Máramaros vm. huszti j.; Tölgyes tanya Verpelét, Heves vm., egri j.; ugyanott tanya is, vadászlak Vörösberény, Veszprém vm., veszprémi j.; *Tölgyesfalva* tanya = Királyházatölgyes, Heves vm., tiszafüredi j.; Tölgyeshát t. Sarud, Heves megye, tiszafüredi j.; Tölgyeshatárrész tanya, Kolozsvár mellett, Tölgyes közs., Csik vm., tölgyesi j.; Tölgyeskaraszó u. ott; Tölgyes fűrésztelep az uzvölgyi határszorokban, Csik vm. Sőt a mocsárnevek is a *Quercus Robur* = mocsártölgyre utalhatnak. Ilyen az erdélyi fejedelmek *Mocsár* nevű erdeje Görgényszentimre alatt, Marostorda vm., mely Rákóczy György, Apaffy Mihály és neje, Bornemisza Anna gazdasági rendelkezéseiben emlékezetes. Mocsár kisközs., Bars vm., Garamszentkereszti j.; Bihar vm., lenkei j.; Ung vm., kapusi j.; Zemplén vm., nagymihályi j.; községrész *Erdőgyarakon*, Bihar vm., nagyszalontai j.; Tanya névben is gyakori Máramarosszigeten, majd Alsószinevéren, Máramaros vm., ökörmezői j.; Zólyom vm., besztercebányai j.; Óhegyen. Pusztá névben is gyakori. Ilyenek: Halászbiban Nógrád vm. széchenyi j.; Jánosiban, Gömör és Kishont vm., rimaszécsi j.; Kispalugyán, Liptó vm., liptószentmiklósi j.; Kokován Gömör és Kis-Hont vm., rimaszombati j.; Mocsári erdőszlak Iványiban, Baranya vm., szentlőrinczi j.; pusztá Urajufaluba, Vas vm., sárvári j.; *Mocsármány* kisközs., Sáros vm., alsótárczai j.; Mocsárnicza p.

Taplilucskán, Sáros vm., tapolyi j.; Mocsáros, kisközség, Krassószörény vm., bozovicsi j.; Mocsáros p. Kulassó, Nógrád vm., sziráki j.; Mocsári p., Egerfarmos, Borsod vm., egri j.; Mocsáry tanya, Pusztaszárzabőn, Heves vm., hevesi j.; *Mocsirla* (= Kis-Mocsár) kisközség, Bihar vm., beéli j.

Mindez a *Quercus robur* nagy kedveltségét, elterjedtségét illusztrálja s a knini kerületben létezett római *Roburetus* tölgyessel rokonjelentésű hazai elnevezés, aminőt határneveinkben erdészeink még többet is gyűjthetnének.

Vidéki levél.

A nyércz (Putorius lutreola L.) előfordulása a Görgény vizén.

Tekintetes Szerkesztő Úr!

Az E. L. olvasói közül azok, akik sokoldalú elfoglaltságuk mellett ráérnek a vadászat és halászat nemes sportjának is hódolni, bizonyára érdeklődéssel fogják a lap sorain olvasni, hogy a görgényi kincstári halászterületen, Alsó-Fancsalon, a vidrák ellen kitett vastörök egyikében, f. évi április 8-án egy kan nyércz (*Putorius lutreola*) fogódzott meg. Miután a kis állatkát, mint görényt hozták be nekem, kiadtam a rendeletet az egyik vadőrnek, hogy a büzös jószágot ne is mutassa, hanem ha érdemes, úgy nyuzza meg, és vigye el a bőrt a szücshez kidolgozás végett. A bőr, a vadőr bemondása szerint, igen szép volt, hogy olyat még nem is látott s így csávéba került anélkül, hogy megnézésre érdemesnek tartottam volna. Erdeklődtem azonban a dolog iránt és távbeszélőn megkérdeztem az alsófancsali erdőőrt, hogy hol is fogta tulajdonképpen a ma leküldött görényt. Válaszul kapom, hogy a görényt egy vidra-kiszállóra elhelyezett vasban fogta s ő tulajdonképpen azt hiszi, hogy a küldött állat nem is görény, hanem valami kicsiny vidraféle.

Ekkor nyílt meg a szemem!

Szegény jó apámtól sokszor hallottam említeni, hogy a Görgény vidékén még előfordul a nyércz, ő látott is egyszer egyet, de kézre nem kaphatott egyet sem.